

Iskola élet-közelben

Ma már közismert tétel: aki nem járt, vagy valamilyen ok miatt huzamosabb ideig kimaradt a nagycsoportos óvodások közül, az hátránnyal indul az iskolában. Azaz: csak indulna. Ugyanis a művelődésiügyi miniszter rendelete lehetőséget ad arra, hogy az óvodai nevelésben nem részesülő gyermekek részére az általános iskola első osztályos tanulmányainak megkönynyítése érdekében előkészítő foglalkozásokat szervezzenek.

Új dolog ez a foglalkozási forma oktatásügyünk életében. Csupán három éves múltat tekint vissza, három évvel ezelőtt szervezték meg Szegeden először a Rókusi Általános Iskolában. Érthető tehát, ha az emberek többsége előtt ez a megoldás még ismeretlen fogalom.

Márciusban az általános iskola első osztályos tanulói-nak beírása idején gyűjtik össze az iskolák azoknak a tanulóknak a névsorát, akik az iskoláskor kezdete előtt nem jártak óvodába. Azután megkérdezik a szülőket, óhajdják-e, hogy foglalkozzanak a gyermekével? Ma már egyre több szülő mond igent. Tavaly például két csoport is indult Szegeden 24—24 fővel. Az idén is lesz legalább egy csoport. (Számuk attól függ, mennyi volt az óvodai férőhelyek, az óvodában elhelyezett tanulók száma.)

Az előkészítő foglalkozás mindössze egy hónapig tart. Az elgondolás nemcsak humánus, hanem tartalmi szempontból is érdekes. A

Belépő az iskolába

cél: behozni, illetve csökkenteni az óvodába járó és az óvodai nevelésben nem részesülő tanulók között a hátrányt. Mindenekelőtt meg-alapozni és fejleszteni azokat az alapvető szokásokat, viselkedési formákat, amelyek lehetővé teszik az óvodába nem járó gyermekek gyors beilleszkedését az iskolai közösségbe. Amelyik gyermek óvodába járt, annak a közös játékok, közös tevékenységek révén természetessé válik a közösségi együttélés és elvárásait a viselkedési szabályokat (köszönés, megszólítás, kérem, köszönöm stb.) egymással szemben is figyelemesebbé lesznek, s az állandó és alkalmi megbi- ztatások rendszerével (napo- sok, felelősök stb.) kialakul bennük a felelősségtudat és a felelősségérzés. Megtanul- nak a közösség kívánalmai- nak megfelelően élni és viselkedni. Van tehát pótolni- valója az ilyen közösségtől elzártan, vagy csupán laza kapcsolatban álló gyermek- nek. De a közösségi életre való szoktatáson kívül sem- mivel sem kisebb jelentő- ségű az óvodai nevelésnek a tanulásra való felkészítés terén betöltött szerepe. A mai óvoda az eredményes is- kolai teljesítményhez szük- séges jártasságok, készségek, képességek és akarati tulaj- donságok rendszerének ki- alakításával már tervszerű- en készíti fel a gyermekeket az iskolai életre. Nyilvánvaló tehát a hátrányos helyzet annál, aki nem járt óvodá- ba. S ezért is nem vélet-

len, hogy az előkészítő fog- lalkozásokon nagy szerepet kap a számolás (a matema- tikai képességek megalapo- zása), az anyanyelv, a kör- nyezetismeret, ábrázolás és a kézimunka, sok-sok ének, és természetesen a játék, amely minden foglalkozási területen keretét képezi a tevékenységnek. Eppen úgy, akárcsak az óvodában. A foglalkozások színesek, de- rűsek és változatosak. Mint- ha az óvodában tartanák őket. A légkör nyugodt, vi- dám és barátságos. Épp úgy, mint az általános isko- la első osztályában. Nem is véletlen, hogy tavaly a két csoportot Selyes András- né és Mélykúti Elemérné sze- mélyében két igazán kíváncsi, jól felkészült tanítónőni ve- zette.

S az eredmény? Toldy Ist- ván, a Rókusi Általános Is- kola igazgatója így nyilatko- zott:

— Hihetetlennek tűnő eredménye van a foglalko- zásoknak. Azok a gyermekek, akik a közösségi életforma szokásait nem ismerik, gát- lással küzdenek, anyuka ke- zébe kapaszkodva, többen sírva jönnek az első foglalko- zásra — de két hét múlva, mintha teljesen kicserélőd- nének. Beszédképességük, ki- fejezőképességük javul, s úgy érzik magukat, a közös- ségben, mintha otthon len- nének, a megszokott családi légkörben. Nem véletlen, hogy az egy hónap elmúl- tával, már sajnálják is a gyermekek, hogy befejező- nek a foglalkozások...

Bánfalvi József

Kahána Mózes és Szeged

Most helyezték örök nyu- galomra a Mező Imre úti te- mető Munkásmozgalmi Pan- teonjában Kahána Mózes (1897—1974) író, a magyar és a nemzetközi munkás- mozgalom ismert harcosát. Megemlékezésünkben Sze- gedhez fűződő kapcsolatairól ejtünk szót.

Egyik regényéből tudjuk, hogy fiatal korának irodalmi élményeit Juhász Gyula és Tömörkény írásai jelentet- ték. Először katonaként ke- rült kapcsolatba szegediek- kel. Tamási Áronhoz hason- lóan, ő is a 82. székelyud- varhelyi gyalogezredből ke- rült át a szegedi 46. gyalog- ezred pótzászlóaljába. Emlé- kézéseiben név szerint is említi kegyetlenkedő főhad- nagyt, Hajnal István sze- gedi ügyvédet. 1918. júniusá- ban szabadságot kap, és ez- után nem megy vissza ala- kulatához. Budapestben tar- tozkodik hamis papirokkal. Csatlakozik az aktivisták köréhez, a MA közli verseit.

1918 őszén Kassákék vidé- ki matinéik megrendezését határozták el. Az első ma- tinéra Szegeden került sor 1918. december 29-én. Sok minden szőlt Szeged mellet- ti. Itt alkotott Gergely Sándor (1889—1932), a MA egyetlen vidéken élő tagja. Itt élt Juhász Gyula, aki több cik- kéből kitűnően rokonszenve- zett a MA törekvéseivel. Ka- hána Mózes személy szerint azért ragaszkodott váro- sunkhoz, hogy megismerhes- se a szegedi poétát.

A rendezés munkáját Ka- hána vállalta, és már na- pokkal korábban Szegedre jött. Itt töltött napjairól az *Írtatlan Könyvek Könyve* cí- mű önéletrajzában (1969) emlékezik meg. Juhásztól így ír: „... itt van előttem: a nap delén is borzasan, bo- rotvalatlanul, álmos sze- mekkel. Külsejét bohém- módra hanyagolja — így tűnt az első percekben, de hamar megéreztem, s ma tu- dom is: nem valami bohé- mes mindent semmibe ve- vésből hanyagolja külsejét (és minden külsőséget), ha- nem mert... nem az élet- forma, hanem az életlenség és -igazság érdekelté...

Együtt látogattak meg Gi- zella tér 3. sz. alatti műter- mében Juhász fölfedezettjét, a fővárosi aktivista kiállítá- sokon már nevet szerzett Gergely Sándort. „Elmen- tünk ketten közös bará- tunknak, Gergely Sándor szobrásznak műhelyébe, aki a MA-ban is szerepelt szob- raival... Sok volt ott a kész szobor — eladatlan és készülő újak — rendetlen, csak a jövőnek, utókornak

szántan. Nekünk, tömegsi- ker és fizetség nélkül író éhenkórász maistáknak édes- testvérünk volt tehát...” (Ebbe a műterembe fogad- ta be Gergely a Tanácsköz- társaság bukása után Sze- gedre jött Moholy-Nagyot, és itt rendeztek november- ben közös kiállítást. Úgy érezzük, méltán jelölhetné emléktábla Moholy-Nagy egyetlen magyarországi ön- álló kiállításának helyét.)

Az aktivisták a szegedi Tűz december 28-i számá- ban köszöntötték Juhászt. Itt jelent meg Kassák La- jos *A többi néma csönd* cí- mű verse, „Juhász Gyula- nak írtam” ajánlással. A Korzó moziban tartott mati- né Juhász bevezető előadá- sa nyitotta meg: „A MA írói, költői, kritikusai, zené- szel, festői és szobrászai visszatérnek a művészet ősi, primitív, örök spontán erői- hez, hogy a burzsoá világ mondvascinált komplikációi és differenciáltságai he- lyett... a MA átfogja a vi- lágot, gyökerükben ragadja meg a dolgokat, hogy akció legyen, bátor, igaz tett, amely a közönséget nemcsak érdekeli, mulattassa vagy untassa, de fölrázza, provo- kálja, alakítsa!” A műsort a korabeli lapokból ismer- jük. Juhász előadása után Kassák olvasott föl versei- ből, majd Kassákné Simon Jolán adott elő Kahána és Barta Sándor költeményei- ből. A szünet után Cholno- ky Margit Debussy-, Alex

Fidelius- és Fichtner-dalo- kat énekelt. Befejezésül Ba- ranyi János Bartók, Ravel, Kodály és Fichtner zongora- darabjait játszotta. A mati- né után Kahána dedikálta Juhásznak az *Univerzum* (MA, 1919) c. verseskötetét: *Juhász Gyulának tisztelet- tel Kahána Mózes*.

Kahána többször nem járt Szegeden. A volt vöröskato- nának 1919 őszén menekül- nie kellett. 1931-től 1964-ig — megszakításokkal — a Szovjetunióban élt. Hazaté- rése után több írásban em- lékezett meg Juhásztól és Gergelyről. 1969-ben, Ger- gely születésének 80. évfor- dulóján, a Népszabadságban idézte föl szobrászbarátja alakját.

A betegágyban is dolgo- zott. Utolsó lapjait írta a Szovjetunióban töltött évti- zedekekről szóló emlékezésé- nek. Február végén azt mondta, hogy talán a *Hivat- lan vendég* címet adja neki. A másik, ami foglalkoztat- ta, szegedi vonatkozású el- beszélést tervezett a fiata- lon elhunyt Gergely Sándor- ról. Azt a pályát akarta be- mutatni, amely a makió Sze- gedi utcától városunkon és az aktivisták körén át Ber- linig ívelt, és amelyet a kilá- tástalanlás, a „náciifasizmus réme” tört derékba, amikor — 43. születésnapján! — az önkéntes halálba kergette a szegedi szobrászt.

A regény elkészült, az el- beszélés már nem. Apró Ferenc

A vasbetonépítés professzora

Ötven éve, 1924. április 24-én halt meg 64 éves ko- rában dr. Zielinski Szilárd műegytemi tanár, a vasbetonépítés meghonosítója.

Mátészalkán született 1860. május 1-én, ideletelepült leng- yei családból. A pesti Mű- egyetemen 1884-ben fejezte be tanulmányait, és mérnöki oklevelének megszerzése után ösztöndíjként Pá- rizsba került. Franciaországi tanulmányaival egyidőben a párizsi Eiffel-cégnél dolgo- zott, és itt ismerkedett meg az építőipar új anyagával, a vasbetonnal, amelynek al- kalmazásával forradalmi változásokat váltottak ki az építészetben szerte a vilá- gon.

Zielinski alkotásai egyszer- rű és tárgyias formákat fe- jeznek ki, és ennek megva- lósításában a vasbetonnal értékesebb szerkezeti anya- got nem is találhatott volna.

Zielinski Szilárd széles- skálájú tudását, meggyőző mérnöki felkészültségét itt- hon is hamar értékelték, és már 1890-től meghívott elő- adóként oktatott a Műegye- temen. Ő volt az első mű- szaki doktor Magyarorszá- gon. Az 1901-ben benyújtott disszertációja a budapesti pályaudvarok föld alá helye- zését tárgyalja. (Azóta is a föld felett vannak, bár ha megvalósultak volna az ak- kori tervek, milyen sok köz- lekedési és környezetvédel- mi problémát lehetett volna kivédeni, amelyek súlyai napjainkban jelentkeznek.) A Műegyetem Vasútépítési tanszékére 1906-ban nevezték ki egyetemi tanárrá.

A vasbetonépítés egyik legszebb alkotása a szegedi Szt. István téri víztorony, amely 70 éve épült Zielinski tervei szerint. A város nő- vekvő vízszükségletét a szá- zadfordulón már elég nehéz volt ellátni az adott lehető-

ségekkel, így Szeged vezetői felkeresték Zielinskit, és fel- kérték egy alkalmas víztor- ony terveinek elkészítésére. A város a vasbetonból ké- szülő víztorony ajánlatot el- fogadta, de az építkezés új- szerűsége, az új és még is- meretlen építési anyag mi- att, az építési engedély ki- adását Zielinski személyes felelősségéhez kötötték. A tervező vállalta a felelőssé- get, s így hamarosan fel- épült a 40 méter magas, ezer köbméter űrtartalmú, sze- cessziós stílusú víztorony, amely a város vízszükséglet- tét hosszú időn át egyedül elégítette ki. Zielinski szege- di víztornya geometrikus szemléletű, konstruktív ere- jű építészeti remek, amely funkcionális feladatával ki- váló összhangban áll. Zie- linski nagyszerű vasbeton-

alkotásainak egész sorát hozta létre aránylag rövid idő alatt, ugyanis irodáját az első világháború után meg- szüntette.

Zielinski a víztorony épít- kezésének idején sokszor megfordult városunkban. Az első nagyobb szabású vas- beton-építkezés idején többek nem hitték, mások csak cso- dáltak a szegedi vállalkozás sikerét. Hogy ez — mennyire így volt, álljon itt bizonyá- gul az a technikatörténeti emlék, hogy az ezer köbmé- ter vizet tartalmazó meden- ce megtöltése napján egye- dül Zielinski mert a víztor- ony épületében tartózkodni, és ott várta be a medence teljes megtöltését.

A szegedi víztorony felépi- tése korában valóban szen- zációs vállalkozás volt.

Bátyai Jenő

Hegedűs András:

Móra Ferenc hétköznapijai

60. Móra régészeti tevékenysége az őskortól az Anjou-korig ívelő időt fogta át.

Az őskori anyagból különösen jelentősek kő- kori és bronzkori leletei. Ezek ismerete nélkül ma már lehetetlen a korok történetével foglal- kozni. Az általa feltárt római és germán sírok, avar sírmezők leletanyaga is új ismeretek birto- kába juttatta a szakembereket. Mórát az 1920-as években különösen a népvándorlás és a honfog- lalás kora érdekelt. Egyik méltatója azt állapí- totta meg, hogy az ő ásató tevékenysége ere- dményeként a szegedi múzeum olyan tárháza lett a népvándorlás és a magyar honfoglalás kora emlékeinek, hogy ezek „ismerete nélkül e ko- rok szakembere helyes eredményekre nem jut- hat”. Irónkat széles körű tudása, ténytízletele ezen a téren is visszatartotta attól, hogy delibá- bok után fusson, hogy legendákat erősítsen. Az *Attila koponyájáról* és az *Attila jelentkezik* cí- mű tárcáiban gúnyosan szőtt azokról a régé- szekről, akik — engedve a politikai divatnak —

az ásátás legfőbb célját a hun király holttesté- nek keresésében látták.

Többen megfigyelték Mórát ásátás közben, ré- gészi munkaműhelyén. Emberei a földet vallat- ták, azaz, a csontváza ráakodott földréteg le- feltését végezték, ő pedig „a régészeti naplót” vezette: jegyeztetett, rajzolt, fényképeket, hely- színi vázlatokat készített. Ügyelt arra, hogy az „ásós, kapás had” a csontvázat és a körülötte levő „himi-humit”: kést, bögrét, csatot, fibulát, érmet, gyöngyöket, karperecet stb. el ne mozdít- sa a helyéről.

Az ását végző emberek régészetre vonatko- zó kérdéseire türelmes és magyarázó feleletet adott. Sőt, annyira összemelegedett napszámo- saival, hogy azok a legtitkosabb problémáikat is feltárták előtte. El is terjedt emberségének jó híre abban „az impériumban”, amelyik az ő „va- kondnoksága” alá tartozott. Ennek köszönhet- te, hogy voltak falvak, amelyek már maguk hívták, ösztönözték ásátásra a múzeumot. A kunágotai- ak ezzel keresték fej Szegeden Mórát: „Tessék már minálunk is őseket keresni egy kicsit. Mi megmutatjuk a halmot is, amelyikben találha- tók, megfizetjük a napszámot is a munkásoknak. Az uraktól nem kívánunk mást, csak azt mond- ják majd meg, mit találtak a földünkben.” Ezek a kunágotaiak különben önként „régészeti sar- cot” vetettek ki magukra, és komoly összeget ajánlottak fej Mórának régészeti ásátásokra. A „fűszál-emberek” ajándékkal felkeresték a múzeumon is: az egyik frissen földes, zöld patí- nájú bronzaskányt tett az asztalára, a másik ujjesont levő ezüstgyűrűvel, István korabeli ezüst denárral, fülönfüggő arany karikával ked- veskedett neki. Mórát állandóan foglalkoztatta az a gondolat, hogy emléket állít azoknak a névteleneknek, akik segítségére voltak az ásátá- soknál. Márványtáblára szeretne volna véstni a

névüket, s a kultúrpalota előcsarnokában, az egyik oszlopon szeretne volna ezt elhelyezni. A megvalósításhoz azonban nem volt pénze. Más- képp tette halhatatlanná őket: dalt írt róluk prózában. Mádor Ferenc nevé a *Keménypró- éknél Szőregen*, a Sztójkov Dusanét a *Dusan a múzeumba kerül*, a Cuci Jánosét a *Cuci János nem hagyja magát* stb. című tárcája örökítette meg.

Móra bátran hirdette múzeumpolitikai elveit. 1928-ban, amikor megszületett a régiségek vé- delmével foglalkozó múzeumi törvény, megírt nyílt levelét a kultuszminiszterhez *Attila koponyájáról* címmel.

Közölte a miniszterrel, hogy a magyar föld annyi tudományos szenzációit rejtget a méhé- ben, és annyi régészeti problémának a kulcsát őrzí, hogy Magyarország az európai érdeklődés központja lehetne. Csak hogy az alföldi halmok- ban, a nádasoktól körülveti dombokban, a fo- lyópart dűnéiben eddig megőrzött kincsek éppen most mennek veszendőbe az ország népének tu- datlansága, közömbössége vagy felelőtlensége miatt. „Olyan tékozlás folyik itt mindnyájunk szeme láttára, amire még ebben a tékozló or- számban sincs példa” — kiáltott fel Móra.

Döbbenetes példákat sorakoztatott fel. A do- maszéki tanyán az előkerült koponyát galamb- itató vályúnak használják, mert azt hiszik, hogy abban a tanyában maradnak meg a galambok, ahol koponyából itatják őket. Kis-Zomborban a falu öreg tapasztóciányja szerint magát a mú- zeumigazgatót kellene a gödörbe leásni, mert „sent hitünk ellen való, amit cseleksik... Meg- zavarja a holtak csendes nyugodalmát”. Móra ismert olyan tanyai iskolát, ahol az iskolaszolga a tanító szeme láttára a kapufélfához vagdosta a népvándorláskori edényeket.

(Folytatjuk.)

Komputer az étteremben

Moszkvába látogattak azok az amerikai asztroautak, akik részt vesznek majd a közös Apollo—Szojuz ürre- pülésen. Hazatérésük után köszönő táviratban üdvö- zölték a Roszija Hotel ét- termének dolgozóit. Itt ugyanis a finom ételek ké- szítésében egy komputer se- gedkezik. Ez a komputer egyszerre három étterem szolgáltatásban áll és tízezer étel receptjét „tudja”. E hatalmas szám azonban meghaladja a mindennapi igényeket; a moszkvai étter- mek körülbelül kétezer ételt állítanak elő. Ezeket is az elektromos robot „agya” tá- rolja.

A kvasz tormával, a sűrű leves moszkvai módra — tipikus példái az orosz konyhának. A szakácsoknak azonban ennél sokkal töb- bet kell tudniuk s egy pi-

ciny hiba — valamivel több só például — már kedvet szegheti a fogyasztónak. Ilyen és hasonló hibalehetőségeket küszöböl ki a kom- puter a pontos adatok szol- gálatával.

A recepteket kis kártyá- kon kódolták. Az egyik fel- irata például vörös áfonyás- tésztá. Tíz adagra szóló megrendelést pillanatokon belül megold a gép: megad- ja a tíz adag árát, felsor- olja a 18-féle hozzávalót, s minden egyes hozzávaló mennyiségét.

A komputer algoritmusá- nak kidolgozása két és fél évet vett igénybe. Több száz ember munkája vált ezzel feleslegessé, akik a papír tonnát használták fel étel- és italkalkulációra. Hiszen az étterem adminisztrációs teendőit zárás után a gép pillanatok alatt elvégzi.